

Historia

Zarys dziejów do 1945 roku

Żyzne ziemie pyrzyckie zasiedlane były już we wczesnej epoce kamiennej. Liczne znaleziska z epoki kamiennej, brązu i żelaza pochodzą z obszaru każdej wsi. W okresie wczesnośredniowiecznym uwagę zwracają warowne grody Pyrzyczan w Babinie i Parsowie zasiedlone w IX - XI w. Śladem innego grodu być może jest Stargardzka Góra koło miejscowości Linie. Historia oparta o źródła pisane rozpoczyna się tu w 1180r. kiedy to wymieniono Babin i Chabowo. Z XIII w. pochodzą wzmianki o Bielicach, Parsowie, Liniach, Starym Chrapowie i Nowym Chrapowie, Swochowie. Z nich Chabowo, Babin, Parsów i Bielice aż do reformacji w XVI w. dzieliły losy latyfundium klasztoru kołbackiego, potem stanowiły własność książęcą do uwłaszczenia chłopów w początkach XIX w.

Majątki rycerskie (szlacheckie) od średniowiecza istniały w Swochowie i Liniach. W Nowym i Starym Chrapowie istniała własność kościołów i miasta Pyrzyce, z której wykształciły się w XIX w. małe majątki.

W majątkach, także u bogatszych chłopów od drugiej połowy XIX w. pracowało wielu polskich robotników rolnych. Przebywali tu na stałe bez prawa obywatelstwa niemieckiego.

Za prasa szczecińską podajemy jako ciekawostkę opis pewnego wydarzenia w sierpniu 1920 roku: „W majątku Linie u polskiego brygadzysty żniwiarzy pojawił się Polak z okolicy, którego pierś była ozdobiona polskim orłem z metalu. Kilku Prusaków zatrudnionych w majątku dało mu do zrozumienia, że tego rodzaju postępek muszą potraktować jako wyzwanie.

W odpowiedzi polscy żniwiarze zaintonowali swą pieśń „Jeszcze Polska nie zginęła”. Jeden z Prusaków popadł w gniew i zerwał Polakowi orła. Polscy żniwiarze zażądali oddalenia z majątku wszystkich Prusaków grożąc w przeciwnym razie strajkiem”. (Pommersche Tagespost).

Ważniejsze momenty dziejowe

Babin - znaleziska archeologiczne z okresu średniowiecza - gród.

1180r. - Babyn

1187r. - Babino

1234r. - Babin

1236r. - Babina

1944r. Babbın

nazwa zapewne kulturowa pochodząca od kamiennych bab używanych jako nagrobki przez pogańskich słowian.

Liczne odkrycia z epoki kamiennej (m.in. kurhany, topory), brązu (groby, ozdoby) okresu lateńskiego (400 - 0), rzymskiego (0 - 400). Z okresu wczesnosłowiańskiego pochodzi nizinne grodzisko pół km na wschód od Parsowa, usypane na półwyspie jez. Babińskiego, o wym. 110*150m. Ślady wałów i fosy istniały jeszcze przed 1939r. Stwierdzono tu ceramikę, prząsłiki z IX - XII w.

W 1180r. biskup kamieński Konrad I nadał cystersom z Kołbacza dziesięcinę w babinie, co oznacza przekazanie patronatu nad kościołem. wieś wymieniona w potwierdzeniu dóbr cysterskich z datą 1226r., które jest falsyfikatem. Miał ją nadać w 1242r. Świętobór, wnuk fundatora klasztoru, Warcisława Świetoborza, ale dokument nadawczy z datą 1 VIII 1255r. wystawił książę Barnim I. Wieś liczyła wówczas 90 łanów małych). Wcześniej ale i pod rządami cystersów, w Babinie istniały wielkie lenna rycerskie z nadania książęcego bo oto w 1332r. książę Otto I zatwierdził sprzedaż cystersom przez braci Fryderyka i Dietricha Plovene daniny chłopskiej z 10 łanów, położonych obok dworu innego rycerza Henryka Brusehavera. Nieco później również ów dwór książę przekazał cystersom. W 1348r. książę Barnim III toczył spór z mnichami pragnąc tu uposażyć swą kuzynkę, księżniczkę Matyldę, która jeszcze tego roku została przełożoną klasztoru żeńskiego w Pyrzycach. Według rejestru dóbr klasztoru kołbackiego z 1348r.

w Babinie było 48 łąnów (średnich), w tym 3 plebańskie i 4 sołtysie. Był młyn i karczma. Do dworu (folwarku) cysterskiego należało 16 łąnów, resztę trzymały trzy rodziny rycerskie. Przedstawiciele jednej z nich, Mateusz i Mikołaj Woberminowie w 1391r. zrzekli się rzecz cystersów ze swych lennych 3 łąnów. W 1434r. w Babinie istniało bractwo religijne „Nasze kochane panie”. Pierwszy pleban znany z nazwiska z 1491r., pierwsi chłopci z 1546r. (m.in. Marcin Bagemil, Piotr Szwane). W 1524r. pewien dochód zakupił tu kościół kolegiacki św. Ottona ze Szczecina.

Po reformacji i kasacie klasztoru w Kołbaczu w XVI w., wieś stanowiła własność państwową. W 1628r. mówi się o 74 łąnach chłopskich, 7 gospodarstwach komorniczych, karczmie, kuźni, 3 pastuchach, 4 parobkach, 2 rzemieślnikach, 4 ludziach „obcych”, zapewne Żydach. Wieś została zniszczona w czasie wojny trzydziestoletniej (1618 - 48). Austriacy spalili w 1630r. plebanie, w 1637r. zabrali dzwony z wieży kościelnej. Dlatego w 1700r. zasiedlonych było zagród: sołtysia, 3 chłopskie, 2 komornicze, opuszczonych 5 chłopskich i 5 komorniczych, W 1856r. było gospodarstwo sołtysie, 13 kmiecych, 2 komornicze, plebańskie, kościelne, zakrystiańskie (szkole), wiatraczne (śląd dawnego młyna wodnego), kuźnicze, karczemne z 55 domami mieszkalnymi, 54 gospodarskimi. Pola liczyły 4468 morgów (w tym orne 2330, łąki 700, pastwiska 1112, ogrody 56). W 1939r. 15 gospodarstw posiadało po ponad 20 ha, w tym największe Ryszarda Berknera aż 120 ha.

Zabytkowy kościół zbudowano na przełomie XII - XVI w. z kamieni polnych o wymiarach 17,8×8,2m. Z pierwotnej budowli zachowały się blendy. Przebudowany w 1690r. i 1856r.

Stanowił filię kościoła parafialnego w Chabowie.

Bielice - znaleziska archeologiczne z okresu wczesnego średniowiecza

1235r. - Belitcze,

1240r. - Beliz,

1249r. - Belitz,

1944r. - Beelitz

od gleb bielicowych.

Na polach odkryto ślady z epoki kamiennej (topory), brązu (piec garncarski, miecz, popielnica). Z okresu słowiańskich Pyrzyczan (VIII - XI w.) pochodzi osada (naczynia gliniane, prząśliki). Wedle cystersów kołbackich już przed 1226r. wieś należała do nich. Wiemy jednak, że dopiero w 1235r. rycerz Krzyżan obdarzony kiedyś Bielicami przez Świetoborca Świątoborzycy (z bocznej linii książęcej władającej Ziemią Kołbacką), sprzedał je cystersom za wyjątkiem młyna w Baburliz. Nie była to chyba cała wieś bo znów w 1269r. lennik księcia Barnima I rycerz Konrad Kleist, zapisem testamentowym zrzekł się na rzecz cystersów w imieniu własnym i brata Bertolfa ze swych dóbr, które mieli również z nadania Świetobora. Z 1302r. znamy sołtysa Heinemanna, co dowodzi zaprowadzenia tu przez cystersów prawa niemieckiego. W 1312r. proboszczem w Bielicach był kapelan księcia szczecińskiego Ottona I Jan Polak (Polonus). W 1348r. Bielice cysterskie liczą 63 łąny, z czego 3 miała plebania, 4 sołtys, 5 rycerze Tomasz, Daniel i Piotr Schönfeldowie, 2 rycerz Konrad de Berllitz (z rodu tego Henryk de Beliz 1319 w dokumencie dotyczącym Rzepnowa koło Pyrzyc, koneke czyli Konrad w 1321r.)

Po reformacji wieś stanowi własność państwową. W 1628r. jest tu 124 łąnów chłopskich, 7 gospodarstw komorniczych (po 1 łąnie), karczma, kuźnia, 3 pastuchów gminnych, 3 żydów. Po zniszczeniach wojny trzydziestoletniej (1618 - 48) w 1700r. było zamieszkałych zagród: sołtysia, 13 chłopskich i 3 komornicze, a opuszczonych: 5 chłopskich i 3 zagrodnicze. Po uwłaszczeniu wsi w latach 1837 - 41, w 1856r. było gospodarstwo sołtysie (410 morgów), 19 chłopskich (po 195 - 258 morgów), 3 komornicze (po 52 - 55 morgów), kościelne (70 morgów), parafialne (189 morgów) zakrystiańskie (szkolne) wiatraczne, kuźnicze, karczemne. Pola liczyły 5417 morgów, domów mieszkalnych było 57, gospodarskich 76. Hodowano 78 koni i 70 wołów. W 1939r. 22 gospodarstwa miały ponad 20 ha (największe Heleny Bahnemann 64,5 ha) parafialne 49 ha.

Kościół zabytkowy z XIV w. przebudowany i zmodernizowany w XIX w. z potężną nowszą wieżą. Przed murem kościelnym stary cis drzewiasty. Jeden dom wąskofrontowy.

Będgoszcz - od około 1770r. na polecenie króla Fryderyka II przeprowadzono wielkie prace melioracyjne wokół jez. Miedwie. Na osuszonych terenach założono wiele wsi, wśród nich aktem z

1.05.1770r. Schützenaue (na cześć ministra - radcy finansowego Jana Fryderyka Schütz), dla 25 kolonistów sprowadzonych w 1776r. którzy otrzymali po 17 morgów ziemi. Ponadto karczma i szkoła (nowa z 1939)

Będgoszcz - wieś tak nazwana od pobliskiego jez. Będgoszcz (Bandegast 1220r.) o pow. 300 ha.

Chabówko - wieś złożona w 1771r. na gruntach osuszonych po obniżeniu poziomu wody w jez. Miedwie i Będgoszcz.

Wówczas Neu Falkenberg, dzisiejsze Chabówko zamieszkiwało w 1774r. 10 kolonistów sprowadzonych z Niemiec. W 1860r. było to 12 domów mieszkalnych, 32 gospodarcze, kuźnia.

Chabowo - znaleziska archeologiczne z okresu wczesnego średniowiecza.

1180r. - Cabowe,

1187r. - Cabow,

1236r. - Chabowe,

1295r. - Kabow,

1313r. Chabowe,

1316r. - Valkenberch po założeniu Chabówka (Neu Falkenberg) w XVIII w. Alt Falkenberg.

Z epoki kamiennej pochodzą znaleziska z 10 miejsc. Na ceramikę wczesnośredniowieczną, słowiańską natrafiono w dwóch miejscach. W 1180r. biskup kamieński Konrad I potwierdził cystersom sprowadzonym w 1173r. do kołbacza przez Warcisława Świetoborzycy, pobór dziesięciny, co oznacza przekazanie kościoła parafialnego. Wieś o 64 łanach nadacystersom w 1242r. Świetobór Świetoborzyc, co 1244r. potwierdził książę Barnim I, zwalniając od ciężarów prawa książęcego. Świadkiem tej czynności był niemiecki rycerz Anzeln z blankenburga, posiadający we wsi lenno z nadania książęcego. W 1254r. zawarł on umowę z cystersami, wedle której dopiero po jego śmierci na klasztor przejdzie jego posiadłość. Cystersi zmienili słowiańską nazwę na bliską sobie niemiecką, zorganizowali tu folwark liczący 8 łanów, zapewne na gruncie owego lenna Anzelmowego. W 1384r. mowa o 54 łanach w tym 3 plebańskich i 3 sołtysich, ale znów są lenna rycerskie: 15 łanów Platenów, 10 łanów Plovenów i Hermana von der Leine (zobacz Linie). Dwór cystersów liczył już 20 łanów. Była też karczma. W 1368r. Henning Plate sprzedał cystersom swój dochód w młynie i karczmie. Wraz z synem tenże w 1372r. zastawił na trzy lata 2 łany (tj. gospodarstwo chłopskie), w roku następnym sprzedał cystersom jeszcze młyn, karczmę i daninę od komorników w postaci 5,5 kopy kur rocznie, w 1374r. ponadto daninę 2,5 kopy kur, w 1377r. z synem Rudolfem i Henningiem sprzedał dalsze dwie zagrody chłopów Mikołaja Pisterwitza i Henryka Doringka z 3 łanami oraz 28 morgów komornika Henninga Lodewiga. Przy tych czynnościach zawsze uczestniczył sołtys Henryk Szymonis. Lenno Platenów nie zanikało prędko. W 1442r. bracia Mikołaj, Jakub i Otton toczyli spory z kuzynem Henningiem załagodzone przez księcia szczecińskiego Joachima. W 1454r. Henning Plate z Pырzyc w obecności kuzyna Jakuba sprzedał kościołowi św. Ottona w Szczecinie pewien dochód w Chabowie z gospodarstw Mikołaja Botzera, Mikołaja Ladewiga i Jakuba Wittenewe. Po 1464r. o Platenach nie słyszymy. Około 1490r. pewien dochód posiadał lennik książęcy Henryk Koldenbeke (z Żabowa).

Z 1490r. znamy pierwszego proboszcza Jana Lentze. Do parafii należał kościół w Babinie.

Od XVI w. po kasacie klasztoru kołbackiego wieś należała do książąt. W 1628r. było 108 łanów chłopskich, 8 zagrodniczych, małe działki mieli: karczmarz, kowal, 3 pastuchów, tkacz, 3 młynarzy, 3 rzemieślników, 8 parobków, 6 ludzi „obcych” (Żydzi). W 1700r. było zasiedlonych gospodarstw: sołtysie, 14 chłopskich, 6 komorniczych; opuszczonych po zniszczeniach wsi w XVII w.: 3 chłopskie 2 komornicze. Po uwłaszczeniu chłopów w 1856r. wieś licząc 4522 morgi składała się z gospodarstw: sołtysiego (8 morgów), 22 chłopskich (2872 morgi), parafialnego (180 morgów), kościelnego (57 morgów), młyńskiego (13 morgi). Ponadto były dwa wiatraki, kuźnia, szkoła, karczma, 56 domów mieszkalnych, 74 gospodarckie. W 1939r. parafia posiadała 38,5 ha , 18 chłopów gospodarstwa ponad 200 ha (największe hitlerowiec Walter Klohn - 80 ha)

Kościół zabytkowy z późnego średniowiecza z kamieni polnych, zmodernizowany w 1850r., zatracił swe dawne stylowe formy gotyckie.

Parsów - wieś położona na brzegu niewielkiego jeziora. Między wsią i jeziorem przy drodze do Babina częściowo zniszczone grodzisko słowiańskie.

Wieś wzmianka w początkach XIII w. jako Parsów

1255r. - Parsow,

1296r. - Parsow,

1274r. - Wardenberch

1944r. - Wartenberg tj. „góra strażnicza” zapewne od grodu nad jez.

Z epoki kamiennej pochodzą kurhany, prząsłiki i inne przedmioty stwierdzone w sześciu miejscach. W okresie wczesnośredniowiecznym istniał gród Pyrzyczan usypany na płd. - zach. od wsi o wymiarach 435*80m. Centralną część wzgórza zwano kiedyś Rondel, Seeberg „(góra nad jeziorem”) i Schwedenschaze („szance szwedzkie”). Wydobyto zeń ceramikę, prząsłiki. Około 1968r. odkryto też osadę wzdłuż zachodniego brzegu jez. Babińskiego, przy południowym stoku grodu, zamieszkałą w latach 850 - 1000. Jako własność cystersów kołbackich wieś wymieniona w falsyfikacie z około 1320r., opatrzonym datą 1226r. Wiemy na pewno, że ok. 25 VII 1255r. książę Barnim I nadał im Parsow. Nowi posiadacze zmienili nazwę na niemiecką. We wsi istniało nadal lenno rycerskie z nadania książęcego. Jakub de Staffelde za swe roszczenia do części wsi został obłożony klątwą biskupią. W 1274r. po postępowaniu procesowym Barnim I odsunął te roszczenia ale cystersi musieli wypłacić rycerzowi 223 grzywny srebra. W 1323r. istniała grangia cysterska tj. wielki folwark. W 1348r. Parsow liczył 60 łanów, w tym 4 plebanii, 4 sołtysa, aż 30 łanów lennych ma rodzina Woberminów, dwór cysterski 15 łanów. Była też karczma. W 1405r. Sulisz i Henning z rodu rycerskiego Wedłów sprzedali cystersom pewne daniny. Oni to zapewne byli tu następcami Woberminów.

Po kasacie klasztoru kołbackiego w XVI w. wieś stanowi własność książęca. W 1628r. było 110 łanów chłopskich, 4 zagrodniczych, karczma, kuźnia, 2 pastuchów, 6 parobków. W 1700r. zasiedlonych było 12 zagród chłopskich i sołtysia, opuszczonych 6 chłopskich i 2 zagrodnicze. W 1856r. 4702 morgi dzieliły między siebie gospodarstwa: sołtysie, 18 chłopskich, 2 komornicze, plebańskie, kościelne, zakrystiańskie (szkolne), karczemne, kuźnicze, wiatraczne. Ponadto był dom dla starych kobiet, dwie cegielnie, 66 domów mieszkalnych, 93 budynki gospodarskie. W 1939r. 18 gospodarstw chłopskich miało najmniej 20 ha każde, a największe areał 93,5 ha.

Kościół parafialny z XII/XIV w. z kamieni polnych z późnego średniowiecza, bogaty i pięknie wyposażony w XVII - XVIII w.

Linie - znaleziska archeologiczne z okresu wczesnego średniowiecza.

1248r. - Leyne,

1504r.- Leyne,

1944r. Leine.

Liczne znaleziska z epoki kamiennej (siekiery, noże), brązu (np. skarb ozdób na Lisiej Górze). Wieś w sposób bezpośredni trafiła do źródeł pisanych ale zapewne dlatego, że bardzo wcześnie w XVIII w. stała się z nadania księcia Barnima I lennem rodu rycerskiego von der Leyne, przybyłego z księstwa brunszwickiego znad rzeki Leine. Do ich pomorskiej posiadłości przyłgnęła więc nazwa, którą ród się posłużył. W latach 1248 - 68 w służbie Barnima I pozostawał Dietrich de Leyne, wstępując jako świadek czynności zwykle dotyczących okolic Pyrzyc, zatem siedział w Liniach. Także jego potomków znamy np. w 1320r. Dietrich II wraz z Hermanem de Grabowe (a więc z Chrapowa) wystąpił w dokumencie Ottona I i Barnima III, w 1348r. lennikiem cystersów kołbackich w pobliskim Chabowie był Herman von der Leine, w 1377r. świadkiem czynności rycerzy Plate z Chabowa byli kuzyni Piotr, Henning i Marcin von der Leine. Bracia Brycjusz I Asmus w 1449r. sprzedawali pewien dochód od chłopów w Linach. Asmus z bratankami Jerzym, Jakubem i Piotrem q 1464r. wystąpili jako właściciele Nieborowa. Piotr z Nieborowa w 1504r. sprzedał kościołowi św. Ottona ze Szczecina wielkie dochody w Nieborowie i Liniach oraz z trzeciej części jez. Będgoszcz. W 1523r. Piotr wymianion w rejestrze obowiązków rycerstwa pomorskiego zobowiązany był do służby wojskowej z dwoma koniami. Jego synowie Jan, Jurgen i Jerzy (Georges) otrzymali w 1527r. od książąt lenno w Nieborowie i Liniach. W 1547r. po ich wymarcu Barnim IX przekazał Linie Jerzemu von Eberstein

hrabiemu Nowogardu. Kiedyś po 1560r. za zgodą księcia Jana Fryderyka szczecińskiego, od Jerzego von der Goltz Linie wraz z młynem zakupił Maurycy von Marwitz. W 1608r. Linie posiadali jego synowie Mikołaj, Baltazar, Piotr i Daniel. W 1628r. było tu 39 łąnów chłopskich, 4 komornicze, młyn, karczma, kuźnia, 10 owczarzy, pastuch gminny, piekarz, 4 parobków. Marwitzowie dzierżyli wieś do 1780r. Potem posiadał ją Gerhard v. Pirch jego brat Karol Zygmunt zmarły w 1788r., jego syn Karol Ferdynand, który w 1795r. sprzedał majątek kapitanowi Fryderykowi Augustowi von Jagow. Potem często zmieniali się właściciele. W 1856r. majątek posiadała Julia Pistor z domu Neumann, ponadto było 6 gospodarstw chłopskich, plebańskie, kościelne, zakrystiańskie (szkolne), wiatraczne, młyńskie, kuźnicze, sołtysie, gorzelnia, cegielnia. Było 16 domów mieszkalnych i 20 gospodarskich. W 1939r. majątek Kurta Wilke (Wilka znał jęz. polski) liczył 1005 ha tylko gospodarstwo sołtysie i dwa chłopskie liczyły ponad 20 ha.

Kościół filialny Nieborowa z kamieni polnych o wymiarach 19*8,3m renesansowy, bogato wyposażony w końcu XVI w.

Swochowo - 1274r. Swochow, 1300r. - Zvochowe, 1312r. - Swogowe, 1944r. Schwochow.

Groby kujawskie, kamienne groty i topory reprezentują tu epokę kamienną, cmentarzysko popielnicowe i inne znaleziska - epokę brązu. Od XIII w. przez wieki Swochowo stanowiło majątek rycerski. Rycerz Rudolf syn Jana „ze Swochowa” (de Swochow) w 1274r. był świadkiem nadania pewnej wsi w Ziemi słupskiej przez księcia gdańskiego Mściwoja II dla cystersów kołbackich. Wprawdzie i w Ziemi Słupskiej jest wieś Swochowo, ale ze względu na odbiorcę nadania możemy przyjąć, że rycerz pochodził z naszego Swochowa. W 1300r. książę szczeciński Otto I nadał 8 łąnów na potrzeby ołtarza św. Jana w kościele parafialnym w Gryfinie, założonego przez księdza Jana do Fonte. Łany te w kilka miesięcy później sprzedali temu księdzu bracia Rudolf, Jakub i Otto zwani „cum Torace” Łany te przejęła kapituła kościoła NMP w szczecinie z tytułu prawa patronatu nad kościołem w Gryfinie. W 1325r. książę Otto I ustalił, że chłopci ze Swochowa mają płacić podatki tylko z 40 łąnów, natomiast z 60 łąnów są zwolnieni. Była to więc ogromna wieś. W 1312r. biskup kamieński potwierdził pyrzyckim augustiankom patronat nad kościołem. Istniał jednak spór skoro w 1321r. książę zatwierdził zrzeczenie się braci Dietricha, Jana i Ottona „z Grapowa” (a więc Grapow, zob. Stare Chrapowo) z prawa patronatu nad kościołem na rzecz tych mniszek. Posiadłość ma tu Herman do Swochow w 1327, Henryk w 1433, Mikołaj z Nowego Chrapowa w 1468r. Około 1470r. majątek rycerski posiadał Henryk Czarny Borko z Pęczyna. Na początku XVI w. część należała do Flemmingów, ale jeszcze w 1550r. znany jest ostatni ze Swochów Maurycy. W 1621r. majątek wraz z owczarnią nadal należał do Borków. W 1628r. było 72 łany chłopskie, 13 komorniczych, karczma, kuźnia, owczarnia, pastuszarnia, piekarnia. Majątek przechodził często w różne ręce (Dossowów, Schulenburgów, Puttkamerów, Goltzów). Część jego, Joanna z domu von der Osten, wdowa po majorze Filipie von Borcke, zamieniła w 1780r. w odrębny majątek nazywając go na cześć drugiego męża Frankenberg (dziś to Sobiemyśl na cześć pewnego rycerza pomorskiego z XII w.). Od 1853r. majątek był w ręku rodziny Haberland. W 1856r. majątek z gorzelnią liczył 2830 morgów, a Sobiemyśl 3831. Na gminę chłopską przypadało tylko 1930 morgów i gospodarowali na nich: wielki kmięć, 4 kmięci, 2 chłopów małorolnych, 7 komorników, plebania, kościół, szkoła, wiatrak, kuźnia, karczma. W 1868r. w majątku było 6 budynków mieszkalnych, 2 przemysłowe, 26 gospodarskich, 162 mieszkańców, we wsi 43 budynki mieszkalne, 2 przemysłowe 39 gospodarskich i 360 mieszkańców. W okresie międzywojennym majątek Haberlandtów przeszedł na katolickich Papenów, z których pochodził kanclerz Rzeszy przed Hitlerem, a potem jego minister i ambasador w Turcji. Do Papenów do Swocho9wa na nabożeństwa w pałacu często wyjeżdżali pyrzyccy księża z katolickiej parafii, ks. Bonifacy Piechota, Józef Waliczek, Antoni Majewski. W nabożeństwach brali udział rzecz jasna również liczni Polacy zatrudnieni w majątku.

W 1939r. majątek Josta von Papen liczył 1020 ha.

Kościół gotycki kamienno - ceglany z XV w., dzwonnica drewniana z belek (obecnie nie istnieje). Na cmentarzu przy kościelnym duży gład narzutowy.

Nowe Chrapowo - wieś założona w 1302r.

1333r. - Newen Grapow

1343r. - Nove Grapow

1944r. - Neu Grape

W granicach pól wsi stwierdzono liczne znaleziska z epoki kamiennej, ceramikę i inne przedmioty z epoki brązu. Wieś obecna, bliźniacza Starego Chrapowa, istniała w 1302r. skoro wtedy mówi się o Starym (antiqua) Chrapowie. W 1333r. książę szczeciński Otto zatwierdził zapis swego notariusza Jana Lencina m.in. w postaci dochodów z młyna koło wsi, dla kościoła NMP w Szczecinie. Podobnie jak stare Chrapowo, pewna część wsi stanowiła własność tego kościoła przez wieki. W XIX w. były to 3 gospodarstwa chłopskie. Kiedyś przed 1435r. inną część wsi posiadało miasto Pyrzyce. Dochody z niej szły na utrzymanie tamtejszych szpitali. W XIX w. były to 4 gospodarstwa chłopskie, 2 komornicze, młyn kuźnia pastuszarnia wiejska, z 7 domami mieszkalnymi i 69 mieszkańcami. Trzecią część wsi stanowiło dobro rycerskie. Tutaj i w Swochowie w 1470r. miał lenno Henryk Czarny Borko z Pęzina.

W 1487r. otrzymał on od Bogusława X dobra po Mikołaju Schwochowie z Nowego Chrapowa, a w 1488r. także dobra Wawrzyńca i Gaspara von Sydow. Po nim od 1506r. posiadaczem był syn Karsten. Jeszcze w 1621r. Borkowie mają część wsi z owczarnią i patronat nad kościołem. Znany z 1493r. feudał Mikołaj Schwochow, w 1523r. wedle powinności lennychna rzecz księcia, miał obowiązek stawiać z trzema jeźdźcami na wyprawy wojenne. W połowie XVIII w. dwa majątki połączyły się, często zmieniały właścicieli. W 1833r. kupiła go rodzina Voss, z której pochodził słynny pisarz Ryszard Voss. W 1856r. majątek Juliusza Henryka Vossa liczył 1162 morgi, należało do niego gospodarstwo chłopskie, karczemne (prowadzone przez innego chłopca), 2 zagrodnicze, młyn z wiatrakami. Inną część wsi, kupioną w latach 1493-95 od Henryka Borka, posiadał zakon joanitów ze Swobnicy. Potem jak całe dominium joanitów swobnickich część ta wchodziła w skład „władztwa Świecie” (Herrschaft Schwedt) Hohenzollernów pruskich. W 1856r. to 532 morgi z 3 budynkami mieszkalnymi, 6 gospodarskimi, 69 mieszkańcami.

Ponadto w XIX w. podmiotami gospodarczymi były: parafia (Stare Chrapowo), kościół, szkoła, kuźnia. Łącznie w 1856r. wieś liczyła 3156 morgów i 22 domy mieszkalne. W 1939r. majątek Emila Keunicha liczył 300 ha, majątek wdowy Dunkel 295 ha.

Kościół z 1343r. - filialny Starego Chrapowa uległ zniszczeniu. Nowy ceglany zbudowano w 1863r.

Stare Chrapowo - 1212r., 1242r. - Crapoue,

1240r. - Crapowe,

1302r. - antiqua Grapow,

1504r. - olden (Stare) Grape,

do 1945r. - Alt-Grape

Nazwa pochodzi od „chrapać” ale raczej od grabów i buków, zatem stosowniej sabyłaby forma Grabowo.

Na polach w XIX w. stwierdzono kurhy, a inne znaleziska z epoki kamiennej w 8 miejscach. W bagnie w 1877r. odkryto skarb wyrobów z epoki brązu, a w 1880r. przy drodze do Czarnowa odkryto kamienny bruk z urnami. Znaleziono też liczne inne przedmioty prehistoryczne. Wieś wzmiankowana jest od 1212r., od 1302 jako Stara co oznacza, że w bliźniaczym Nowym Chrapowie osiedli już koloniści na prawie niemieckim. Z wsi pochodziła rodzina rycerska Grapowów. Dietrich de Grabowe (tyle co „z Chrapowa, Grabowa”) w 1260r. wystąpił wśród świadków czynności, książęcego wójta z Pyrzyc. Mikołaj Grope sam był w 1292r. książęcym wójtem krajowym pyrzyckim. Bracia Otto i Henning Grapowie w 1319r. otrzymali od księcia Ottona I 3 łany w Rzepnowie, a w 1321r. wraz z bratem Dietrichem nadali pyrzyckim zakonnicom prawo patronatu nad kościołem w Swochowie, przy czym świadkami byli ich kuzyni Herman i Henning. Ta wielka podpyrzycka rodzina miała lenna (dobra) w Swochowie i Rzepinie ale na pewno głównie w Starym Chrapowie. Książę Otto I w 1302r. przekazał 4 łany, dotąd ołtarza św. Katarzyny, na potrzeby ołtarza św. Jana Apostoła w kościele NMP w Gryfinie. Była to fundacja duchownego Jana de Fonte i Konrada Sarkosa, którą w 1303r. tenże Otto I zwolnił od ciężarów 4 łany, trzymane przez Gerharda i Katarzynę „z Nowego Targu” (tj. Starego Czarnowa), mieszczan szczecińskich, gdyż stanowiły uposażenie ołtarza św.

Katarzyny w kościele NMP w Szczecinie. W 1314r. wieś wraz z kościołem parafialnym nadano temuż kościołowi, z tym jednak, że 4 łany miał kapelan książe Jan Polak (Polonus), proboszcz w Bielicach. W 1333r. notariusz księcia Ottona zapisał kościołowi NMP w Szczecinie swe dochody w Starym Chrapowie w postaci 4 łanów (a więc to dochody Jana Polaka) i 6 półkorców żyta w młynie. Także potem, przez wieki, dochody ze wsi czerpali kanonicy kościoła kolegiackiego NMP w Szczecinie. Ale zachowało się też lenno rycerskie. W 1504r. wystąpił Mikołaj „ze Swochowa” mieszkający w „olden Grape”. W 1546r. wśród chłopów stwierdzamy nazwiska pomorskie Kolitzke, Kolczke, Kruse. W 1628r. było tu 40,5 łanów chłopskich, 6 zagrodniczych, kuźnia, tkacz, karczma. W 1856r. na 3164 morgach gospodarowali: sołtys, 15 chłopów, 6 komorników, pleban, wikary, zakrystian – nauczyciel, kowal, karczmarz, młynarz. Było 54 domy mieszkalne, 77 budynki gospodarskie, dom starców. W 1939r. był majątek dra Ernesta Koseburga (173,5 ha), a 11 chłopskich gospodarstw liczyło po ponad 20 ha, w tym Adolfa Freischmidta aż 98 ha.

Kościół średniowieczny z kamieni polnych, gruntownie odnowiony w 1769r. z wieżą z 1752r., ołtarzem z 1591r., dzwonami z 1503r., 1584r. i 1767r.

Chronologia Ważniejszych wydarzeń gminy Bielice

1173r. – do Kołbacza sprowadzono zakon cystersów. Otrzymuje on szereg wsi między innymi: Babin, Bielice, Chabowo.

W XVII – XVIII w. chłopci Nowego Chrapowa karczują lasy i budują domy.

Wieś Nowe Chrapowo należała wówczas do posiadłości miejskich Pyrzyc. Mieszkańcy zajmują się rolnictwem. Uprawiają żyto, pszenicę, len, proso, jęczmień, owies, groch, ziemniaki.

1846r. – z powodu szalejącej epidemii cholery umierają w ciągu miesiąca 44 osoby w Chabowie.

1912r. – dochodzi do ostrego zatargu w majątku Swochowo, udział brała żandarmeria. wielu robotników polskich zostało wówczas aresztowanych i osadzonych w więzieniu w Pyrzycach.

Podobny wypadek tylko w nieco mniejszym wymiarze miał miejsce w majątku Linie w 1914r. jeszcze przed wybuchem wojny. Do konfliktów dochodziło najczęściej z powodu niskich zarobków potrącania różnych kaucji, czy też niepunktualnych wypłat.

1939.09.01 – wybuch II Wojny światowej

1945r. – wyzwolenie. Na teren obecnej gminy 4 lutego 1945r. wkroczyły pododdziały 9 korpusu 2 Armii Panczernej Gwardii ZSRR, w swym pochodzie w kierunku Szczecina, w trakcie próby obejścia bronionych uporczywie Pyrzyc. Tego dnia zajęto Nowe Chrapowo, a następnego Stare Chrapowo. Do szpicy panczernej 6 lutego dodatkowo dotarły tu na czołgach dwa bataliony 33 brygady zmotoryzowanej strzelców. Napotkano jednak na zdecydowany opór nieprzyjaciela z rejonu Żabów – Linie i zrezygnowano z realizacji postawionego zadania.

Powrócono w następnych dniach pod Pyrzyce, a tylko 50 brygadę i część 47 brygady czołgów oraz 1 batalion 33 brygady fizylierów pozostawiono w Starym Chrapowie dla kontrolowania drogi Pyrzyce – Szczecin i wiązania ogółem obrony niemieckiej w rejonie Żabów – Linie.

Nocą 17/18 lutego z rejonu Lini i Bielic kontruderzenie niemieckie zepchnęło jednostki radzieckie na południe, ale już 20 lutego odzyskały one rubież Żabów – Kunowo. Po zajęciu Pyrzyc (2 marca), jednostki 47 Armii przełamały obronę na linii Linie – Bielice, 3 marca zajęły Bielice i Nieborowo, 4 marca Babin, Parsów, Chabowo i Będgoszcz. Rozpoczął się pionierski okres zasiedlania obszaru ludnością polską kierowaną tu z transportów przybywających do Pyrzyc..

1.03.1945r. – wyzwolenie Lini, Swochowa

3.03.1945r. – wyzwolenie Bielic

4.03.1945r. – wyzwolenie Babina Będgoszczy Chabowa Parsowa

Maj 1947r. – wezwano społeczeństwo do walki z panoszącą się drożyzną i spekulującą oraz do oczyszczania terenu z min, bomb i pocisków. Był to problem bardzo naglący, zabezpieczenie osiedlającej się ludności przed tragicznymi dla życia i zdrowia skutkami, a także jako istotne zagadnienie gospodarcze, bowiem zaminowane pola ograniczały obszar uprawy. Jeden z bardziej wstrząsających wypadków miał miejsce 15.03.1948r. we wsi Swochowo. O godz. 10⁰⁰ przed południem mieszkający tam już od prawie dwóch lat gospodarz zlecił swemu ośmioletniemu synowi zebranie poniewierających się po podwórzu kawałków drewna. Po upływie pięciu minut od wyjścia

chłopca z mieszkania nastąpił na podwórzu wybuch, po którym pozostał tylko głęboki lej i porozrzucane wokół kawałki ciała dziecka.

1945/1954 - Obszar gminy wchodził w skład gminy Turze z siedzibą od 1949r. w Nieborowie. W dawnych majątkach szlacheckich zorganizowano PGR -y Linie i Swochowo. W latach planu 6 - letniego aktyw partyjny tu właśnie tworzył wzorcowe gospodarstwa socjalistycznego rolnictwa. Junacy SP z kraju i powiatu Pyrzyce w sposób planowy zbudowali dwie nowe osady. Od 1949r. na północ od Babina, zbudowano spółdzielnię produkcyjną zwaną Młodzieżówką potem PGR Babin.

Na północ od Lini, w tychże latach zbudowano drugą Młodzieżówkę nie dbając o nazwę, stąd miejscowość zwana jest Linie I i od tej pory stare Linie zdegradowano do miana Linie II.

5.12.1954r. - Wybory do rad narodowych

Powstały gromady w Chabowie dla Babina Będgoszczy Chabowa Chabówka i Parsowa.

Linie dla Bielic Lini Swochowa Nowego i Starego Chrapowa.

1958r. - Powstają zespoły dramatyczne taneczne i muzyczne we wsiach Bielice Parsów Nowe Chrapowo

Styczeń 1959r. - Otwarto Gromadzką Bibliotekę Publiczną w Chabowie.

1.07.1959r. - Zlikwidowano Gromadzką Radę Narodową w Chabowie włączając Będgoszcz i Chabówko do GRN Ryszewko a pozostałych miejscowości i GRN Linie utworzono GRN Bielice z siedzibą tymczasową w Liniach

Siedziba przeniosła się do Bielic w 1969r.

1969r. - Do użytku oddano nowy budynek szkoły w Nowym Chrapowie tym samym zlikwidowano szkołę w Starym Chrapowie w mniej więcej tym okresie powstaje klubokawiarnia w Lini II utworzona i finansowana przez PGR.

1.01.1973r. - Powstaje Urząd Gminy w Bielicach

Obecna gmina objęła obszar dawnej gromady oraz Będgoszcz i Chabówko wyłączone z gminy Pyrzyce. Użytki rolne stanowią 1068 ha, w tym na orne przypada 5209 ha, na łąki 1316, sady 32 ha, pastwiska 511 ha, lasy 622 ha. Ziemie państwowe należą do Kombinatu PGR w Żabowie. KPGR posiada zakłady produkcyjne w Swochowie Liniu I i Liniu II Babinie PGR rybackie w wierzchładzie gospodaruje na 86 ha wód Nadleśnictwo Gryfino zarządza lasami. Istnieje Spółdzielnia Produkcyjna „Przełom” w Swochowie (266 ha) i Nowym Chrapowie oraz Spółdzielnia Usług rolnych w Bielicach. Młodzież szkolna pobiera naukę w szkołach podst. w Swochowie, Parsowie, Bielicach, Nowym Chrapowie i Chabowie. Przedszkole jest w Swochowie a w szkołach oddziały przedszkolne. Dobytku mieszkańców przed pożarami chronią Ochotnicze Straże Pożarne w Babinie (z domem strażaka), Bielicach, Chabowie i Parsowie ponadto zakładowe w PGR. Ludowe Zespoły Sportowe w Bielice i Swochowie w ograniczonym zakresie krzewią kulturze fizyczna (sekcje piłki nożnej).

KRAJOBRAZ

Obszar obecnej gminy Bielice w wiekach XII - XVI był częścią składową Ziemi Pyrzyckiej, od XVI w. do 1975r. - powiatu pyrzyckiego. Pod względem fizjograficznym należy do tzw. Kotliny Pyrzyckiej, utworzonej po polodowcowym zastoisku wodnym, którego pozostałością są jeziora Miedwie i Będgoszcz. Najważniejsze wzniesienia w południowej części gminy, przy przejściu w strefę moreny dennej, to Lisia Góra między liniami I i Liniami II o wysokości 42m n.p.m., Stargardzka Góra pld.zach. od Liń II o wys. 54m, Swochowska Góra (dawniej Kanzel Berg) o wys. 81m. Jest wiele innych małych wzniesień, które dawniej posiadały swe nazwy: w Chabowie Świński Pośladek, w Parsowie Panieńska Góra, Lisia Góra Szubieniczna, Ostrogóra, w Bielicach Panieńskie Góry Lisia Góra, Jaskółczozielska Góra, Czarna, w Liniach Pogańska G, Krowia, w Swochowie Srebrna, Dębogóra (w Sobiemyślu), w Starym Chrapowie Kocia Góra.

Wody spływają tu w kierunku jeziora Będgoszcz, należąc do zlewni rzeki Płoni. Tworzą one kilka rynien ściekowych. Na północy przez wieki granicą powiatu pyrzyckiego a obecnie gminy była i jest rzeka Krzekna (Crekena 1234r., Crekna 1255r. - nazwa pomorska od zabiegu skrzeku), przepływająca przez małe jez. Krzekno (w 1948r. o pow. 3,2ha). Przez Babin i Chabowo płynie mały potok, który nazwiemy Chabowskim gdyż możemy go utożsamiać z wspomnianym w 1226r. potokiem Cabow, oddzielającym Chabowo od Nieborowa. Uchodzi on do Parniczki (Nieborowskiego Kanału) na

wschód od Chabowa. W górnym biegu potok płynie przez jezioro Dołgie (dawniej Langer See) o pow. 18 ha, dł. 1000 i szer. 230m w 1948r. potem 11,2 ha (1964r.) oraz przez jezioro Babińskie (wcześniej Hege See, potem Babbiner See) o pow. 17 ha, dł. 760 m, szer. 300 m (1948r.). Zanikły i stale zanikają małe jeziorapolodowcowe, tzw. oczka, których było kilkadziesiąt jeszcze w XIXw. Z nich ważniejsze to Popie w Babinie, Boży Staw w Parsowie i Chabowie, Linie w Parsowie, Blotne w Chabowie. Trzecią rynnę stanowi Swochowski Kanał płynący z okolic Swochowa, południe od Bielic, by po połączeniu się z Chabowskim Potokiem ujść do Parniczki. Czasem nazywa się go potocznie Bielica. Do rzeki tej wrócimy jeszcze niżej, by tropić jej dawną słowiańską nazwę. Opodal Liń i Swochowa jeszcze w XIXw. istniały małe jeziora Olszowe, Perłowe, Borsucze, Czerwone, Boże Brzozowe Bajoro. Czwartą rynnę stanowi Parniczka płynąca z okolic Kozielic, na wschód od Starego Chrapowa i przez Nieborowo, łącząca się około Starego Chrapowa z Łozicą, płynącą z okolic Tetynia przez Łozice i Nowe Cchrapowo. Ciek ten nosi nazwę urzędową Kanał Nieborowski. Na wschód od Chabowa łączy się on ze Swochowskim Kanałem i wpada do jez. Będgoszcz, mającego poprzez Ostrowicę połączenie z jez. Miedwie.

Środowisko geograficzne ulega ciągle przekształceniom. Możemy je śledzić w czasach historycznych na przykładach z terenu gminy. W 1212r. dla zaznaczenia wschodniej granicy posiadłości Chlebowo i Wełtyń, nadanej Cystersom z Kołbacza, wymieniono tylko puszcę bukową Borzyską (fagetum Borimske) jako rozciągającą się między Wełtyniem i Crapowe. Ponieważ Crapowe to Chrapowo, w taki razie wielki las pokrywał wtedy jeszcze obszar wsi Linie, Bielice, Swochowo ciągnąc się na zachodzie po rzekę Tywę. W 1235r. granicę pól Bielic stanowiły kolejno od wschodu na zachód i północ: las Drzenin (Drenin), rzeka Drzenoturza (Drenotuza) po młyn Baburliz, dalej Długi Bród (Dalgobrod), rzeka Kozołuża czy Chozoturza (Chozotuza), jezioro Zadaklino, las Borzym (Borem) i znów las Drzenin. Wreszcie w 1255, 1295 i 1313r. granicę dóbr cystersów kołbackich, do których zaliczano wówczas Babin i Bielice, poprowadzono od jez. Będgoszcz, rzekę Cabow do lasu Drzenin i stąd podobnie do Długoego Brodu, jez. Zadaklino, lasu Borzym i rzeki Tywy. Las Drzenin rozciągał się więc na południowy wschód od Parsowa, w rejonie Liń. Może jego pozostałością jest lasek koło tej wsi, kiedyś nazywany świerkowym, któremu należy przywrócić pierwotną nazwę. Inne pozostałości puszczy to małe skupiska drzew jeszcze w XX w. noszące nazwy: Brzozowe Zarośla, Smolary w Swochowie Brzozowy Gaj, Olszowy Las, Chwast w Liniach, Dębowy Las, wysoki Las w Bielicach, Sarnik w starym Chrapowie i inne. Rzeki zaś Drzenoturza i Kozołuża to zapewne odcinki Swochowskiego Kanału, na którym zbudowano młyn Baburliz. Na zachód od Swochowa trzeba też szukać śladów jez. Zadaklino, do którego nawiązuje dziś wieś w gminie Kozielice. Inna część Bukowej Puszczy Borzyskiej ocalała koło miejscowości Borzym, na zachód od Swochowa.